

ЮРИДИЧНА ПРАКТИКА. ПРАВОВА ІНФОРМАЦІЯ ТА ЇЇ ДЖЕРЕЛА

1. Поняття та риси юридичної практики
2. Структура юридичної практики
3. Функції юридичної практики
4. Види юридичної практики

5. Поняття правової інформації та класифікація її джерел
6. Джерела інформації про законодавство та юридичну практику
7. Наукова правова інформація та її джерела

ЮРИДИЧНА ПРАКТИКА

1. Поняття та риси юридичної практики

Теоретичні знання про сутність, основні ознаки та види юридичної практики є обов'язковим складником професійної освіти та виховання майбутнього юриста. Так, в університетах Великої Британії у програмах післядипломної юридичної освіти одним із найпопулярніших є саме спецкурс «Юридична практика».

Юридичну практику слід розглядати як систему (цілісну й логічно узгоджену сукупність) трьох елементів: 1) юридичної практичної діяльності правників-професіоналів; 2) осмисленого й накопиченого в її процесі та за її наслідками соціально-правового досвіду вирішення юридичних справ; 3) результатів аналізу та узагальнення цього досвіду, оформлених переважно у вигляді письмових джерел (сукупності конкретних рішень, рекомендацій та інших документів).

Юридична практика характеризується такими загальними **рисами**:

1. Є *особливим видом соціальної діяльності* (в котрій, крім юридичної, виокремлюють також економічну, політичну, організаційно-управлінську, культурну діяльність тощо), досвіду її здійснення та її результатів.

2. *Має конкретно-історичний характер.* Юридична діяльність виникає разом з виникненням права і держави, залежить від них у своїй еволюції, слугує дієвим засобом впливу на всю систему суспільних відносин. На зміст юридичної практики суттєво впливають зміни в сутності, формах, функціях права і держави, структурних елементах правової системи.

3. *Формується, узагальнюється та закріплюється у правовому середовищі*, яке включає всі елементи, пов'язані з генезою права, впливом юридичних норм на суспільні відносини, життєдіяльністю людей у державно-правовій сфері.

4. *Здійснюється професіоналами-правниками*, які мають вищу юридичну освіту й володіють спеціальними правовими знаннями та досвідом.

5. *Регламентується нормативними актами*, які закріплюють компетенцію її суб'єктів, межі здійснення ними своїх повноважень, перелік її можливих засобів і прийомів, шляхи досягнення поставлених цілей, способи закріплення й оформлення отриманих результатів. Процесуальним законодавством детально врегульована юридична процедура. Так, в Україні діяльність суб'єктів юридичної практики регламентується Конституцією України, законами України «Про судоустрій і статус суддів», «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», «Про нотаріат», «Про прокуратуру» та ін. Крім норм права, діяльність юристів регулюється також іншими соціальними нормами, насамперед корпоративними (закріплюються в статутах адвокатських об'єднань та юридичних фірм) і нормами моралі (в кодексах професійної етики).

6. *Виступає важливим засобом вирішення соціальних конфліктів*, суперечностей між учасниками правових відносин. Конфліктні ситуації заважають суб'єктам реалізовувати свої права, отримувати соціальні блага, задовольняти життєві інтереси. В процесі юридичної роботи конкретизуються межі можливої і необхідної поведінки суб'єктів, встановлюються гарантії від протиправного втручання з боку інших суб'єктів, відбувається притягнення винних осіб до юридичної відповідальності.

Зазначені риси юридичної практики дозволяють вбачати в ній самостійний елемент правової системи, відмінний від суміжних правових явищ і процесів.

2. Структура юридичної практики

Під **структурою** юридичної практики розуміється її будова, розташування основних елементів, які визначають її зміст, забезпечують її цілісність, збереження притаманних їй властивостей і функцій.

Структурними елементами (складниками) юридичної практики є її суб'єкт,

об'єкт, юридичні дії та операції, засоби, способи, методи («технологія» юридичної практики) та результати.

Суб'єктами юридичної практики виступають професійні юристи, їх об'єднання (зокрема, адвокатські об'єднання, правничі фірми тощо), органи державної влади та органи місцевого самоврядування, державні та недержавні організації, наділені компетенцією приймати юридично значущі рішення й виконувати публічні завдання та функції. Суб'єкти юридичної практичної діяльності створюються та діють на підставі Конституції України, законів України, підзаконних нормативно-правових актів, статутів, якими визначаються цілі, завдання та основні напрями їхньої діяльності.

Законотворчість, застосування й тлумачення норм права потребують відповідних правових знань, високого рівня загальної та спеціальної правової культури, досвіду роботи, вміння вирішувати соціальні конфлікти, додержання моральних принципів, норм службового етикету. Крім того, юристи повинні мати й іншу спеціальну підготовку й професійно орієнтуватися в питаннях економіки, фінансів, бухгалтерії тощо, знати сучасні методи управління й господарювання.

Об'єкт юридичної практики — це ті суспільні відносини, на які спрямована юридична практична діяльність, тобто різноманітні суспільні відносини, що за своєю специфікою можуть бути врегульовані правом (бути правовими відносинами).

Динамічну, активну сторону юридичної практики складають юридичні дії та операції. **Юридичні дії** — це соціально-перетворюючі акти суб'єктів, які тягнуть певні юридичні наслідки. Саме вони складають основу юридичної практики й вимагають наявності спеціальних знань, навичок, професіоналізму. Найважливішими з них є:

- складання юридичних документів (позов до суду, договір, протест прокурора, протокол про адміністративне правопорушення та ін.);
- виступи у судах, інших органах та установах (зокрема, в якості захисника або обвинувача, експерта, представника особи);
- юридичне консультування — надання юридичних консультацій, порад, рекомендацій, визначення перспектив розгляду юридичної справи;
- тлумачення (інтерпретація) текстів юридичних документів — розкриття їхнього змісту для себе шляхом з'ясування та, в певних випадках, їх роз'яснення іншим

суб'єктам;

- правове виховання й пропаганда правових знань (виступи з лекціями перед населенням, правова агітація, відповіді на юридичні питання в засобах масової інформації тощо).

Засоби юридичної практики — це предмети (явища, процеси), за допомогою яких забезпечується досягнення мети, отримання необхідного результату (юридичні норми, правові категорії, юридична техніка тощо). Вони застосовуються при здійсненні юридичних дій та операцій, прийнятті та оформленні рішень, вивченні матеріалів юридичної практики, дослідженні конкретних соціальних ситуацій, для задоволення інших потреб та інтересів в юридичній діяльності. Ці предмети виступають як засоби збору та обробки інформації, засоби захисту чи охорони (аудіо-, відео техніка, речові докази, зброя тощо).

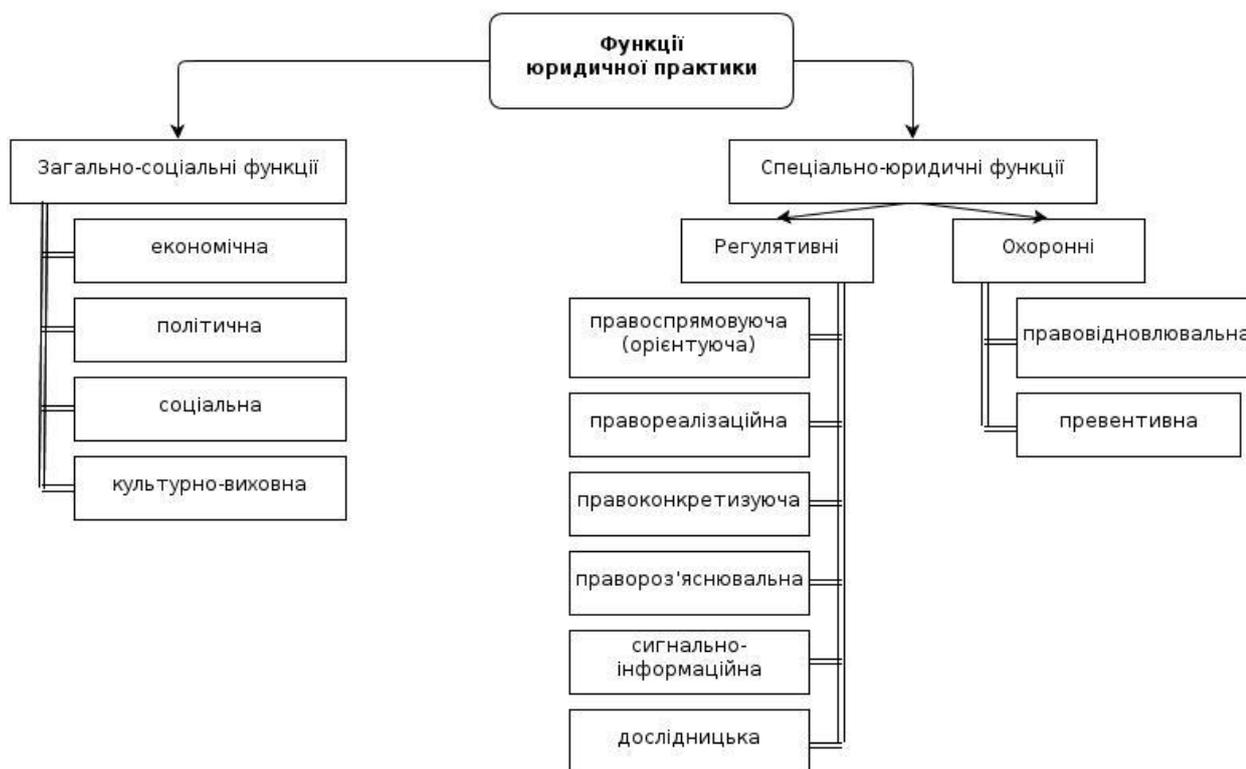
Вибір засобів визначається видом юридичної практики. Окремі з них мають статус, закріплений нормативними актами, є обов'язковими для використання в певних ситуаціях (наприклад, застосування звукозапису під час попереднього і судового слідства).

Широке використання отримують комп'ютерні засоби юридичної діяльності, які дозволяють значно підвищити інформаційний рівень суб'єктів, оперативно орієнтуватися в законодавчій базі й практиці вирішення юридичних справ.

Результат юридичної практики — це підсумок відповідних дій, операцій її суб'єктів, досягнення поставленої ними (перед ними) мети. Цілі є важливим системоутворюючим фактором юридичної практики. Вони об'єднують, організують, упорядковують, надають спрямованості різним її елементам. У структурі юридичної практики існують декілька видів цілей (перспективні, найближчі, проміжні; основні та другорядні). Тому завданням суб'єктів є забезпечення узгодженості цілей різних видів і рівнів, зокрема цілей юридичних норм (правового регулювання в цілому) з цілями конкретних суб'єктів. Починаючись з передбачення бажаного результату, юридична діяльність закінчується його фактичним отриманням. В залежності від ступеня відповідності ідеального та фактичного результату вирішується питання про досягнення суб'єктом поставленої мети, про ефективність його дій, використаних методів і засобів.

3. Функції юридичної практики

Функції юридичної практики — це напрями її впливу на інститути права та суспільні відносини. В них відображаються її соціальне призначення, місце та роль у правовій системі суспільства. Юридична практика є багатофункціональним явищем, функції якої поділяються на дві групи: загально-соціальні й спеціально-юридичні.

Загально-соціальні функції юридичної практики відображають її вплив на економічні, політичні, соціальні, культурні та інші суспільні явища. Отже, найбільш значущими серед них є економічна, політична, соціальна, культурно-виховна та ін.

Спеціально-юридичні функції юридичної практики являють собою напрями її власне правового — регулятивного й охоронного — впливу на суспільні відносини. Отже, основними спеціально-юридичними функціями юридичної практики слід визнати саме регулятивну й охоронну. *Регулятивна функція* спрямована на забезпечення впорядкування позитивних, суспільно корисних взаємодій суб'єктів права. Її проявами, у свою чергу, є такі функції, як:

правоспрямовуюча (орієнтуюча) — надання юридичній діяльності однакового, цілеспрямованого характеру при вирішенні юридичних справ;

правореалізаційна — забезпечення умов для використання суб'єктами своїх прав,

виконання обов'язків, дотримання встановлених юридичними нормами заборон;

правоконкретизуюча — конкретизація практикою змісту чинних юридичних норм;

правороз'яснювальна — пояснення змісту юридичних документів, умов набрання ними чинності, їх поширення на конкретні випадки та визначених осіб тощо;

сигнально-інформаційна — встановлення необхідності та доцільності внесення змін до чинного законодавства, удосконалення правового регулювання певних суспільних відносин;

дослідницька — виявлення й аналіз закономірностей функціонування державно-правової дійсності, прогнозування тенденцій її подальшого розвитку, розробка рекомендацій щодо вдосконалення окремих елементів правової системи, підвищення ефективності правового регулювання.

Охоронна функція юридичної практики спрямована на охорону позитивних, суспільно корисних відносин суб'єктів права від соціально шкідливих діянь, відновлення порушених прав осіб. Проявляється вона у таких функціях, як:

правовідновлювальна — скасування незаконних рішень та інших юридичних актів, фактичне та юридичне поновлення порушеного правопорядку, суб'єктивних прав осіб;

превентивна — загальне та індивідуальне попередження правопорушень, яке здійснюється за допомогою законотворчих, правозастосовних, контрольних, установчих, розпорядчих, організаційно-управлінських та інших засобів і заходів.

Зазначений перелік не є вичерпним, оскільки специфіка певних суб'єктів юридичної практики та їх діяльності визначають і специфічні функції. Так, судовій практиці притаманні такі функції, як правозастосовна, інтерпретаційна, а на думку багатьох дослідників, ще й правотворча.

4. Види юридичної практики

Розмаїття видів юридичної практики визначається колом її суб'єктів, особливостями змісту та призначення їх діяльності. За цими критеріями юридична практика може бути поділена на приватну і публічну.

До **приватної юридичної практики** відносяться, насамперед, адвокатська й

юридична консультаційна практика. *Адвокатська практика* формується в процесі поточної діяльності адвокатів і їх об'єднань (обласних та міських колегій адвокатів, адвокатських фірм, бюро). Її специфіка визначається особливим статусом адвокатури України, котра є недержавним самоврядним інститутом, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання організації і діяльності адвокатури в порядку, встановленому Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Адвокати здійснюють адвокатську діяльність, що полягає у забезпеченні захисту прав, свобод і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, а також особи, яка притягається до адміністративної відповідальності під час розгляду справи про адміністративне правопорушення; забезпеченні реалізації прав і обов'язків клієнта в цивільному, господарському, адміністративному та конституційному судочинстві, в інших державних органах, перед фізичними та юридичними особами; наданні правової інформації, консультацій і роз'яснень з правових питань, правовому супроводі діяльності клієнта, складенні заяв, скарг, процесуальних та інших документів правового характеру тощо.

Юридична консультаційна практика формується в процесі діяльності юрисконсультів, юридичних відділів (департаментів) підприємств та організацій, місцевих (районних, міських) юридичних консультацій, а також суб'єктів підприємницької діяльності (фізичних осіб-підприємців та юридичних осіб), предметом діяльності котрих є надання юридичних послуг, у тому числі консультаційних. До таких послуг належать, зокрема: надання консультацій та роз'яснень з юридичних питань, усних і письмових довідок із законодавства; складання заяв, скарг та інших документів правового характеру; здійснення представництва інтересів громадян, установ, підприємств і організацій за їх дорученням у судах та інших державних органах у цивільних, господарських, адміністративних, кримінальних справах і справах про адміністративні правопорушення; здійснення представництва громадян та захист їхніх прав і законних інтересів у центральних та місцевих органах виконавчої влади й органах місцевого самоврядування; здійснення правового обслуговування установ, підприємств і організацій; здійснення правового обслуговування зовнішньоекономічної діяльності

фізичних та юридичних осіб, громадян і організацій.

Узагальнення практики адвокатських об'єднань, досвід окремих адвокатів, юридичних фірм щодо участі у судових та інших юридичних справах можна знайти у відповідних друкованих засобах масової інформації (див., напр., журнали «Адвокат», «Український адвокат», газету «Юридична практика» та ін.). У радянські часи заслужену популярність у юристів мали збірки судових промов відомих адвокатів. На жаль, в Україні ця цінна практика, що відігравала значну роль у поширенні юридичного досвіду та правових знань, мала велике значення для виховання майбутніх юристів, не поширена.

До *публічної юридичної практики* відносяться, насамперед, судова, нотаріальна, прокурорська юридична практика. Крім того, нерідко виокремлюється нормотворча практика органів законодавчої та виконавчої гілок державної влади.

Судова практика є найважливішим для суспільства й найвагомішим для правової системи видом публічної юридичної практики. Її традиції мають глибоке історичне коріння. Саме на основі судової практики, що бере свій початок ще від первісного ладу, склалися уявлення про справедливість. Зміст повторюваних судових рішень став згодом безпосередньо використовуватися у процесі законотворчості.

Судова практика являє собою сукупність практичної діяльності суддів з відправлення правосуддя, осмисленого й накопиченого за її наслідками досвіду вирішення певних категорій судових справ, результатів аналізу та узагальнення цього досвіду. Зазвичай під судовою практикою насамперед розуміють саме *усталену практику вирішення судами певних справ*, застосування певних норм матеріального та процесуального права, що визначається судами вищих інстанцій як зразок шляхом прийняття відповідних рішень у конкретних справах та/або видання загальних письмових рекомендацій нижчим судам.

В Україні такі рекомендації офіційно оформлюються у вигляді **і** рекомендаційних роз'яснень, інформаційних листів та інших актів, що видаються Верховним Судом України та Вищими спеціалізованими судами України. Водночас аналіз та осмислення судового досвіду вирішення справ може також міститися в наукових статтях, монографіях, а також науково-практичних коментарях до законодавства, укладених з урахуванням судової практики його застосування. До засобів масової інформації, в яких

на постійній основі висвітлюється судова практика та її проблемні питання, належать такі періодичні видання, як «Вісник Конституційного Суду України», «Вісник Верховного Суду України», «Вісник господарського судочинства», «Вісник Вищого адміністративного суду України» та ін.

Основною функцією судової практики є *правозастосовна*. Завдяки діяльності суду з відправлення правосуддя відбувається реалізація юридичних норм у конкретних життєвих обставинах. Судовій практиці властива також *інтерпретаційна* функція, яка виконується судами з метою належного застосування норм права, а Конституційним Судом України — як окреме повноваження щодо офіційного тлумачення Конституції та законів України. Слід також вказати на величезне значення систематичного узагальнення судової практики для виявлення застарілості тих чи інших законів і необхідності подальшого розвитку законодавства (*сигнально-інформаційна* функція).

Актуальною є наукова проблема визнання за вітчизняною судовою практикою *правотворчої* функції. Під *судовою правотворчістю* в умовах романо-германської системи розуміють діяльність судів із: 1) прийняття судових рішень, в яких шляхом тлумачення юридичним нормам надається нового значення (створення так званих «прецедентів тлумачення»); 2) фактичного скасування чинних нормативно-правових актів або їхніх частин шляхом визнання їх неконституційними або незаконними (так звана «негативна правотворчість»).

В Україні питання судової правотворчості є дискусійним, оскільки вона формально суперечить конституційній вимозі підкорення суддів закону. Офіційно українське право не визнає ані судового прецеденту, ані судової правотворчості як свого джерела. Водночас їх наявність усе частіше визнає юридична наука. Законодавство ж визнає обов'язковим джерелом українського права тільки один вид прецедентів — рішення Європейського Суду з прав людини.

Такий підхід узгоджується з визнаною у багатьох країнах романо-германської правової системи *доктриною «сталості юриспруденції»*, яка вимагає від суддів дотримуватись усталеної судової практики як важливого чинника єдності судової системи загалом. У демократичній правовій державі судова гілка влади має легітимні повноваження добудовувати писане право (якщо воно має прогалини), враховуючи при

цьому соціальні, економічні або політичні зміни, а також зміни у панівних уявленнях відповідної спільноти щодо питань справедливості. Адже у правовій державі з чітким поділом влади судочинство має два завдання: з одного боку — забезпечити правильний пошук та виконання чинного права, а з іншого — добудувати право за допомогою тлумачення та суддівського права (судової правотворчості).

Нотаріальна практика формується у процесі професійної діяльності нотаріату. В Україні узагальнення нотаріальної практики друкуються, зокрема, в журналі «Нотаріат для Вас», а також в інших спеціалізованих друкованих виданнях.

ПРАВОВА ІНФОРМАЦІЯ ТА ЇЇ ДЖЕРЕЛА

5. Поняття правової інформації та класифікація її джерел

Сучасне суспільство називають «інформаційним» або «суспільством знань». Рушійною його силою та цінним ресурсом є інформація (від лат. «informatio» — викладення, пояснення факту, явища, події).

Особливим типом інформації (природно, найважливішим як для фахівця в галузі права, так і для студента юридичного навчального закладу чи факультету) є **правова інформація** — сукупність документованих, друкованих або іншим чином публічно доведених відомостей про національне та міжнародне право, його джерела, зокрема, нормативно-правові акти та міжнародні договори, юридичну практику, реалізацію права та правозастосування, стан правопорядку тощо. До правової інформації відносяться також матеріали про правову освіту та розробки наукових концепцій сутності, функціонування та розвитку права.

Метою накопичення та одержання правової інформації є досягнення практикуючими юристами, правознавцями, студентами та курсантами юридичних навчальних закладів, іншими зацікавленими особами **правового знання** — перевіреного практикою результату пізнання правової дійсності та його відображення в людській

свідомості. Основними **принципами** суспільних відносин, пов'язаних із накопиченням та одержанням правової інформації, є такі: гарантованість права на одержання правової інформації; її відкритість, доступність, свобода обміну нею; достовірність і повнота правової інформації; свобода вираження поглядів на правову дійсність і проблеми юридичної галузі; правомірність одержання, використання, поширення, зберігання та захисту правової інформації.

Вимогами до правової інформації, додержання яких є передумовою її корисності, є повнота, достовірність, новизна, своєчасність, доступність, адекватність правової інформації тощо.

Джерела правової інформації — це друковані, електронні та аудіовізуальні засоби, які містять нормативно-правові акти, міжнародні юридичні документи, акти їх застосування та тлумачення, узагальнення юридичної практики (судової, адвокатської, нотаріальної тощо), результати наукових та науково-практичних досліджень у галузі права, інші джерела інформації з правових питань.

Основною **формою** створення та накопичення правової інформації є **документарна**. Її джерелом є **видання** — документ, який пройшов редакційно-видавниче опрацювання, виготовлений у друкованій, електронній або аудіовізуальній формі, містить інформацію, призначену для поширення, і відповідає вимогам Державних стандартів, інших нормативних документів щодо їхнього видавничого оформлення і поліграфічного виконання.

Видання, що містять правову інформацію й виступають її джерелами, класифікують за низкою **ознак**. Так, за цільовим призначенням вони поділяються на офіційні, наукові, науково-популярні, навчальні, довідкові, за матеріальною конструкцією — книжкові, журнальні, газетні, за формою — друковані, електронні, аудіовізуальні, за періодичністю — періодичні, неперіодичні та продовжувані тощо.

6. Джерела інформації про законодавство та юридичну практику

Джерела інформації про законодавство України та юридичну практику можуть бути офіційними (офіційні видання) або неофіційними (неофіційні видання).

Офіційне видання — це видання нормативно-правових та інших юридичних актів, міжнародних договорів, актів правозастосування, офіційних роз'яснень законодавства та узагальнень юридичної практики, що публікується від імені («під грифом») державних органів та органів місцевого самоврядування.

Закони України, інші акти Верховної Ради України, акти Президента України, Кабінету Міністрів України не пізніше як у 15-денний строк після їх прийняття у встановленому порядку і підписання підлягають оприлюдненню державною мовою в **офіційних друкованих виданнях**, які є їх головними офіційними джерелами інформації про них. Такими виданнями є «Офіційний вісник України» та газета «Урядовий кур'єр». Офіційними друкованими виданнями, в яких здійснюється офіційне оприлюднення законів та інших актів Верховної Ради України, є також газета «Голос України» та «Відомості Верховної Ради України». Офіційним друкованим виданням, в якому здійснюється офіційне оприлюднення законів, актів Президента України, є також інформаційний бюлетень «Офіційний вісник Президента України».

Нові можливості електронного обліку нормативно-правових актів пов'язані з розширенням мережі Інтернет і спрощенням доступу до неї. Перевагами електронних баз правових даних є простота і швидкість пошуку та одержання необхідної правової інформації, оперативність її оновлення та актуалізації нормативно-правових актів у разі внесення до них змін.

В Україні забезпечується безкоштовний доступ користувачів до баз національного законодавства на офіційних порталах Верховної Ради України (<http://zakon1.rada.gov.ua/laws/main/index>), Кабінету Міністрів України, інших органів державної влади, а також платний доступ до низки комерційних правових баз даних¹. Практикуючим юристам, іншим фахівцям у галузі права слід мати на увазі, що тексти нормативно-правових актів, розміщені в зазначених базах у мережі Інтернет або на компактних електронних носіях інформації, не є офіційними, отже, можуть використовуватися, насамперед, для довідкових цілей.

Спеціальним офіційним видом обліку є створення **державних реєстрів нормативно-правових актів**. В Україні створено Єдиний державний реєстр нормативно-

¹

Докладніше див.: Інтернет-ресурси для юристів : практич. посіб. / сост. О. П. Головка, Н. А. Полевой, Т. Р. Короткий. — Одеса : Фенікс, 2008.—

правових актів — автоматизовану систему збирання, накопичення та опрацювання актів законодавства (<http://www.reestrnpa.gov.ua>). До цього Реєстру включаються всі чинні закони України, постанови Верховної Ради України, укази та розпорядження Президента України, декрети, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, зареєстровані в Міністерстві юстиції України нормативно-правові акти міністерств, інших центральних органів державної виконавчої влади, Національного банку України, міжнародні договори України, рішення та висновки Конституційного Суду України.

Ведення цього Реєстру покладено на Міністерство юстиції України. Будь-яка особа може одержати копії еталонних текстів нормативно-правових актів з інформаційного фонду Реєстру на електронних чи паперових носіях. Нормативно-правові акти, включені до Реєстру, постійно підтримуються Міністерством юстиції в контрольному стані з урахуванням усіх змін і доповнень.

Джерелами текстів нормативно-правових актів є також збірники та зібрання законодавства.

Збірники законодавства — це збірки нормативно-правових актів, об'єднаних за тематичною ознакою. Тексти актів у них наводяться в актуалізованому вигляді — із змінами та доповненнями на момент закінчення підготовки до друку (на першій сторінці або у вихідних даних має міститися інформація про те, станом на яку дату наводяться тексти документів). Допускається включення в такі збірники не повних текстів актів, а лише витягів з них, а також офіційних роз'яснень органів державної влади з питань застосування цих актів, рішень Конституційного Суду України, рекомендацій вищих спеціалізованих судів, постанов та узагальнених правових позицій Верховного Суду України.

Збірники законодавства в Україні зазвичай видаються на комерційних засадах. До офіційних джерел вони відносяться у разі їх видання під грифом Міністерства юстиції України або органів державної влади, з актів та роз'яснень яких складається збірник.

Зібрання законодавства — це систематизовані за хронологічною ознакою збірки нормативно-правих актів вищих (центральных) органів державної влади. Вони зазвичай мають офіційний характер.

Окреме місце займають **джерела інформації про практику Європейського суду з**

прав людини. Оскільки українські суди зобов'язані застосовувати при розгляді справ Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод та практику Європейського суду з прав людини як джерело права², оперативна та достовірна інформація про цю практику має важливе значення для всіх фахівців у галузі права.

Рішення у справах проти України у стислому викладі оперативно публікуються у газеті «Урядовий кур'єр», а повністю — у спеціалізованих юридичних виданнях, що мають поширення у професійному середовищі правників. З повним текстом цих рішень можна ознайомитися через мережу Інтернет, зокрема на сторінці Міністерства юстиції України (<http://www.minjust.gov.ua/0/164>), а також у наведених вище електронних базах законодавства.

Щомісячно видається науково-практичний додаток до юридичного журналу «Право України» «Європейський суд з прав людини. Судова практика». Його метою є ознайомлення читачів з практикою та стандартами Суду (зокрема рішеннями, що стосуються безпосередньо України, а також тими, що прийняті у зв'язку з порушенням Конвенції, допущеними іншими державами, але які є актуальними для України) й теоретичне роз'яснення найбільш складних положень Конвенції та стандартів Суду провідними вітчизняними та зарубіжними ученими-правознавцями та юристами-практиками. Зміст рішень Суду надається в українському перекладі, максимально наближеному до автентичних мов (англійської та французької).

За судовою практикою України юристи та інші зацікавлені особи можуть слідкувати не тільки через друковані засоби масової інформації, але й через безпосереднє звернення до Єдиного державного реєстру судових рішень (www.reyestr.court.gov.ua).

3. Наукова правова інформація та її джерела

***Наукова правова інформація** — це будь-які відомості та/або дані про вітчизняні та зарубіжні досягнення юридичної науки, одержані в ході науково-дослідної та освітньої діяльності, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді.*

²

Див.: Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23.02.2006 р. № 3477-IV

За цільовим призначенням джерела наукової правової інформації поділяються на наукові, навчальні та довідкові видання.

Наукове видання — це видання результатів теоретичних досліджень у галузі юриспруденції, а також підготовлених науковцями до публікації пам'яток правової думки. Різновидом наукових видань є науково-практичні видання, які містять роз'яснення законодавства та юридичної практики, надані переважно науковцями та призначені насамперед для використання у практичній юридичній діяльності.

Найбільш значними джерелами наукової правової інформації є такі наукові видання, як монографії, збірники наукових юридичних праць та статті.

Монографія — це наукова праця у вигляді [книги](#) з поглибленим вивченням однієї або декількох пов'язаних між собою тем. Серед науковців прийнято будь-яку досить тривалу роботу з дослідження певної теми завершувати публікацією відповідної монографії, що містить детальний опис [методики](#) дослідження, виклад результатів проведеної роботи, а також їх [інтерпретацію](#).

За кількістю авторів наукові монографії бувають одноосібні (один автор) або колективні (колектив авторів). Монографія є одним із найавторитетніших джерел наукової інформації, зокрема правової.

Збірник наукових юридичних праць — це збірник матеріалів досліджень, виконаних у науково-дослідних юридичних установах (академіях, інститутах) або навчальних закладах.

Наукова стаття — це вид наукової публікації, в якій описано кінцеві або проміжні результати проведеного правознавчого дослідження, обґрунтовано способи їх отримання, а також накреслено перспективи наступних напрацювань.

Наукові статті виконують *дослідницьку* (подають наукові результати), *інформативну* (інформують про них зацікавлених осіб), *презентаційну* (представляють дослідника у науковому товаристві), *оцінну* (оцінюють стан наукових досліджень з певної проблеми) та *комунікативну* (слугують засобом спілкування дослідників) функції.

Наукові видання є давнім, випробуваним і авторитетним в усьому світі засобом фіксації та поширення наукової правової інформації, створеної творчою працею вчених-правознавців.

Навчальне видання — це видання систематизованих відомостей наукового характеру, викладених у зручній для вивчення та викладання формі. Основним видом навчальних видань є **підручник** — навчальне видання із систематизованим викладом юридичної дисципліни (її частини), яке відповідає навчальній програмі та офіційно затверджене як таке. Іншими видами навчальних видань є навчальний посібник, курс лекцій тощо.

Довідкове наукове видання — це видання коротких відомостей наукового характеру, розміщених у порядку, зручному для їх швидкого пошуку (юридичні енциклопедії, юридичні енциклопедичні словники тощо).

Головними адресатами наукових видань є вчені-правознавці, викладачі юридичних навчальних закладів, аспіранти та студенти. Проте правова інформація, якою ці видання насичені, робить їх важливим і незамінним її джерелом також для суддів, адвокатів, юрисконсультів, працівників правоохоронних органів і правозахисних організацій.

Важливим джерелом правової інформації є **науково-практичні юридичні видання**, які виконують водночас наукову, освітню та прикладну функцію, адресуються як науковцям та студентам навчальних закладів юридичного профілю, так і практикуючим правникам. Головне місце серед них займають **науково-практичні коментарі** до Конституції, кодексів, інших актів законодавства. Ці джерела правової інформації мають велике значення для правильної та ефективної реалізації норм чинного законодавства, зазвичай опрацьовуються авторитетними правознавцями — науковцями, викладачами відповідних юридичних дисциплін, судьями вищих інстанцій. Вони не мають офіційного характеру, є джерелами наукового тлумачення, у практичній юридичній діяльності використовуються разом із першоджерелами правової інформації — текстами нормативно-правових актів.